

Alimenty - wybrane aspekty materialno-prawne i procesowe

Poradnik opracowany przez Fundację „Masz Prawo” z siedzibą w Tarnobrzegu jako zadanie publiczne zlecone i sfinansowane ze środków otrzymanych od Powiatu Tarnobrzесkiego w ramach edukacji prawnej, o której mowa ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1534.), w związku z realizacją zadania prowadzenia punktu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w Powiecie Tarnobrzесkim w 2025 roku.

1. Co to są alimenty?

Alimenty to świadczenia pieniężne lub rzeczowe, które są przekazywane przez osobę zobowiązaną na rzecz osoby uprawnionej w celu zaspokojenia jej usprawiedliwionych potrzeb życiowych. Mają charakter cykliczny i trwałe. Obowiązek alimentacyjny wynika z przepisów prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz z zasady solidarności rodzinnej. Może być realizowany dobrowolnie lub na mocy orzeczenia sądowego.

Podstawa prawna: art. 128 i nast. Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (KRO).

2. Kto może żądać alimentów?

Zgodnie z art. 128 KRO, obowiązek alimentacyjny obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo. Najczęściej spotykane przypadki obejmują:

- dzieci żądające alimentów od rodziców,
- rodziców żądających alimentów od dzieci,
- byłego małżonka żądającego alimentów po rozwodzie,
- inne osoby bliskie w wyjątkowych sytuacjach.

Obowiązek alimentacyjny zależy od stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa oraz sytuacji materialnej i życiowej stron. W szczególnych przypadkach obowiązek może być rozszerzony na dalszych krewnych, przy czym pierwszeństwo w obowiązku alimentacyjnym mają osoby bliższe.

3. Obowiązek alimentacyjny wobec dzieci

Art. 133 § 1 KRO stanowi, że rodzice są obowiązani do świadczeń alimentacyjnych wobec dziecka, które nie jest w stanie samodzielnie się utrzymać, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania.

Obowiązek alimentacyjny wobec dziecka nie wygasa automatycznie z chwilą osiągnięcia przez nie pełnoletności. Utrzymuje się, dopóki dziecko nie będzie w stanie samodzielnie się utrzymać. np. z powodu kontynuacji nauki, choroby, niepełnosprawności.

Rodzice są zobowiązani do aktywnego uczestnictwa w wychowaniu dziecka, nie tylko w formie pieniężnej – sąd może to uwzględnić przy ustalaniu zakresu alimentów.

Przy ustalaniu wysokości świadczeń sąd bierze pod uwagę również stopień zaangażowania rodzica w opiekę nad dzieckiem.

4. Jak ustala się wysokość alimentów?

Zgodnie z art. 135 § 1 KRO, zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od:

- usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego,
- zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego.

Sąd analizuje m.in. wiek dziecka, jego potrzeby zdrowotne, edukacyjne, koszty utrzymania, poziom życia rodziny oraz realne możliwości zarobkowe osoby zobowiązanej, a nie tylko jej aktualne dochody. Możliwości zarobkowe obejmują potencjalne dochody, które osoba zobowiązana mogłaby uzyskać przy należyтым wykorzystaniu swoich kwalifikacji i zdolności.

5. Alimony a rozwód

Po rozwodzie możliwe jest zasądzenie alimentów dla małżonka niewinnego rozkładu pożycia, jeśli rozwód pociąga za sobą pogorszenie jego sytuacji materialnej (art. 60 § 1 KRO).

Były małżonek niewinny może żądać alimentów przez czas nieoznaczony. Natomiast małżonek, który również ponosi winę, może dochodzić alimentów maksymalnie przez 5 lat od rozwodu (art. 60 § 2 KRO).

6. Jak złożyć pozew o alimenty?

Pozew należy złożyć do sądu rejonowego (wydział rodzinny i nieletnich) właściwego według miejsca zamieszkania osoby uprawnionej.

Do pozwu należy dołączyć:

- odpis aktu urodzenia dziecka,
- dokumenty potwierdzające wydatki (rachunki, faktury, potwierdzenia przelewów),
- informacje o dochodach stron,
- propozycję wysokości alimentów.

Sąd nie pobiera opłaty sądowej od pozwu o alimenty. Pozew wraz załącznikami należy złożyć do sądu w dwóch egzemplarzach.

7. Przebieg sprawy alimentacyjnej

Po złożeniu pozwu sąd:

- nadaje sprawie bieg,
- zobowiązuje pozwanego do złożenia odpowiedzi na pozew,
- wyznacza termin rozprawy,
- przesłuchuje strony i świadków,
- przeprowadza dowody,
- może wydać postanowienie o zabezpieczeniu alimentów na czas trwania postępowania (art. 753 § 1 KPC).

Wyrok zasądający alimenty stanowi tytuł wykonawczy, który może zostać skierowany do egzekucji.

8. Przesłuchanie stron podczas rozprawy alimentacyjnej

O co sąd najczęściej pyta w sprawie o alimenty?

Pytania do osoby wnioskującej o alimenty (powoda):

- Kim jest osoba uprawniona do alimentów (dziecko, małżonek, rodzic)?
- Jakie są jej potrzeby? (np. koszty mieszkania, jedzenia, leczenia, edukacji)
- Jakie źródła dochodu posiada? Czy jest w stanie się samodzielnie utrzymać?
- Czy istnieją inne osoby, które wspierają ją finansowo?
- Jakie są okoliczności utrzymania dotychczas?

Pytania do osoby zobowiązanej do alimentów (pозwanego):

- Jakie są Twoje aktualne dochody i źródła utrzymania?
- Jakie masz stałe wydatki (np. inne dzieci, kredyty, koszty utrzymania własne)?

- Czy jesteś w stanie regularnie płacić alimenty?
- Czy mieszkasz z kimś, kto pomaga Ci w utrzymaniu?
- Czy możesz zaproponować konkretną kwotę alimentów?

Wskazówki praktyczne:

- Przygotuj dokumenty potwierdzające Twoje dochody, wydatki, faktury, umowy najmu itp.
- Mów spokojnie, jasno i zgodnie z prawdą.
- Nie unikaj odpowiedzi na pytania sądu, ale też nie rozwlekaj tematu.
- Jeśli czegoś nie rozumiesz, poproś o wyjaśnienie.
- Możesz skorzystać z pomocy prawnika, który będzie Cię reprezentował lub doradzał.

9. Egzekucja alimentów

W przypadku niewywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego, możliwe jest złożenie do komornika:

- wniosku o wszczęcie egzekucji wraz z tytułem wykonawczym (wyrok z klauzulą wykonalności).

Komornik może zająć wynagrodzenie, rachunek bankowy, a nawet majątek ruchomy lub nieruchomości.

Wierzyciel może również złożyć zawiadomienie do prokuratury – uporczywe uchylanie się od alimentacji jest przestępstwem (art. 209 Kodeksu karnego). Uporczywe uchylanie się od alimentacji jest przestępstwem (art. 209 Kodeksu karnego), zagrożonym karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności. Za uporczywe uchylanie się uznaje się niepłacenie alimentów przez co najmniej 3 miesiące, pomimo istnienia wyroku i możliwości płatniczych.

10. Fundusz alimentacyjny

Jeśli egzekucja świadczeń alimentacyjnych jest bezskuteczna, można ubiegać się o pomoc z funduszu alimentacyjnego.

Świadczenia przysługują:

- jeśli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty ustalonej ustawą,
- na dzieci do ukończenia 18 lub 25 roku życia,
- do wysokości zasądzonych alimentów, ale nie więcej niż 1000 zł miesięcznie.

Wniosek składa się w urzędzie gminy lub ośrodka pomocy społecznej właściwym ze względu na miejsce zamieszkania.

11. Zmiana i uchylene alimentów

Zgodnie z art. 138 KRO, w razie zmiany stosunków (np. zmiana sytuacji finansowej stron, zmiana potrzeb dziecka), można wystąpić z pozwem o:

- podwyższenie alimentów,
- obniżenie alimentów,
- uchylene obowiązku alimentacyjnego.

Pozew należy wnieść do sądu, który orzekał poprzednio o alimentach. Wymaga on wykazania zmiany okoliczności np. choroby, utraty pracy, zakończenia nauki przez dziecko itp.

12. Wygaśnięcie i ustanie obowiązku alimentacyjnego

Obowiązek alimentacyjny wygasa:

- gdy uprawniony uzyska zdolność do samodzielnego utrzymania się (art. 133 § 3 KRO),
- gdy zobowiązany do alimentów umrze,
- po upływie 5 lat od rozwodu, jeśli alimenty przysługują byłemu małżonkowi niepozostającemu w niedostatku (art. 60 § 2 KRO),
- w wyniku orzeczenia sądu uchylającego obowiązek alimentacyjny.

13. Możliwość zawarcia ugody mediacyjnej

Zamiast prowadzenia postępowania sądowego, strony mogą rozważyć zawarcie ugody mediacyjnej w sprawie alimentów. Mediacja to dobrowolny, poufny proces, w którym neutralny mediator pomaga stronom osiągnąć porozumienie.

Uгода zawarta przed mediatorem i zatwierdzona przez sąd ma moc prawną ugody sądowej. Może dotyczyć m.in. wysokości alimentów, terminu ich płatności czy sposobu regulowania świadczeń.

Mediacja może przyczynić się do szybszego i mniej kosztownego rozwiązania sporu, a także poprawić relacje między stronami

Podsumowanie

Alimenty są istotnym narzędziem ochrony interesów osób niezdolnych do samodzielnego utrzymania się. Ich celem jest zapewnienie środków na życie zgodnie z godnością człowieka. Znajomość przepisów prawa, uprawnień oraz procedur postępowania sądowego i egzekucyjnego pozwala skutecznie dochodzić swoich roszczeń. W razie wątpliwości warto skorzystać z pomocy adwokata lub radcy prawnego.

Niniejsza broszura ma charakter informacyjny i nie stanowi porady prawnej. W przypadku konkretnych problemów prawnych związanych z ochroną dóbr osobistych, zawsze zaleca się skonsultowanie się z prawnikiem m.in. w Nieodpłatnych Punktach Porad Prawnych lub Nieodpłatnych Punktach Porad Obywatelskich, które w powiecie tarnobrzeskim znajdują się w:

1. Lokalu w budynku Urzędu Miasta i Gminy w Nowej Dębie, ul. Rzeszowska 3, I piętro, pok. 105;
2. Lokalu w budynku Urzędu Miasta i Gminy Baranów Sandomierski, ul. gen. L. Okulickiego 1.
3. Lokalu w budynku Urzędu Gminy w Gorzycach, ul. 3 Maja 4.
4. Lokalu w budynku Urzędu Gminy Grębów, ul. Rynek 1.